

ШЫН

Өртээ 3 көп

ШЫҢҒЫ ШЫЛГАЛДА

ТЫВА АССР-НИН АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫНЫН 1983 ЧЫЛДА СОЦИАЛИСТИК ЧАРЫЖЫНЫН НЕГЕЛДЕЛЕРИ

Тыва АССР-нин ажылчы чоннары, бүгү совет уруг-биле бир дөмей, партиянын XXVI съездинин, СЭКП ТК-нын май, ноябрь (1982 ч.) пленумнарынын шийирлерин амыдыралга боттандырышкан, 1983 чылдың болгаш ийинин биле он бирги беш чылдын планнарын база социалисттик ху-дөөлөргө долдур болгаш ажыр күүсөдир дөш социалисттик чарышты калбарган.

Республиканын ажылчы чоннарынын 1983 чылда алган социалисттик хуузаагларында куш-ажылчы коллективтеринин, ажылчыларын болгаш аман-халкчыларын, инженер-тех-никтиг ажылдакчыларын күзө-соруун барымдаалаа, со-циалисттик чарыштын негелделерин дараазында чүдүлгөдүр килдирген:

бүдүрүлгенин ажыктын бедилер, куш-ажылдын бүдүрүк-чүлүгүн улам өстүрер, өргөм-техниктиг депшилгени түргө-дүр:

бүдүрүлгенин кол фонддарын улам долдур болгаш чөн ажылдаар;

бүдүрүгүн үндүрүп турар продукциянын болгаш кылын тур-ар ажылдарын шынарын экижидер, бот-уеини чигедир; камнарга болгаш хунагалар түрүмүн шыгыгын сагыыр, чиг-эти, материалдарын, олар чүдүлү болгаш ээригени, саң-хөө курлавырларын чөн ажылдаар, социалисттик өнү-гүн калгалаалын хандылар;

эртемни болгаш техниканын чегинкилерин, бүдүрү-генин муракчыларын болгаш чаарткычыларын дур-жулгазын негелдир;

бүдүрүгенин база экономикалык бедик көргүзүлгө-рин чөп алыр сорууга-биле эргелер башкарылган болгаш план-нашкынын сайыраггайышар;

бүдүрүгө култураларын бедилер, куш-ажыл камналынын болгаш ооза-ондук чөп болурун комплекстиг планнарын күүсөдир;

илей-кижииндиги ажылды экижидерге, куш-ажыл-чы, бүдүрүгени болгаш хей-нигичи сагыла-чуруму бы-жылдарында, калдарын ажалдан үер-кирер чөпүн кы-зырарыга куш-ажылды коллективтерини ролюн бедилер;

калдарын бедиктеги болгаш мергежил бедилерин экижидер, куш-ажылчы түрүн коллективтерин тургузар, анык ажылдын бүтүзүн өртүмк эртемни чөп алыр-га эргөжөк чүгүлэ байдаларын тургузар, алгынмышкын болгаш куш-ажылды коммунисттик өзү-биле көөрү дөш шм-чаакинни калбарган;

күрүнө планнарын болгаш алган социалисттик хуузааг-лери долдур болгаш ажыр хажык чөп күүсөдир дөш демне-жир.

Республиканын ажылчы чоннарынын 1983 чылда со-циалисттик хуузаагларында негелделеринде улам ажыл-агый-нын база хандырылганын бүгү алырларын со-циалисттик чарыжын тилекчилерин тодарыларын чү-мүн, чарыштын түнөөдөрүн үндүрүлгө хуузааларын болгаш түрүмүн, тилекчилерге моральдык болгаш материалдык шайнаал-магдаларын хемчеглери айтыткан.

СОЦИАЛИСТИК ЧАРЫШТЫН ТИИЛЕКЧИЛЕРИН ТОДАРАДЫРЫ

Үлөтпүр, тудуг, транспорт болгаш харылзаа, садыг, коммунал-амыдырал хандырылганы

Эң бедик көргүзүлгө чөп алган болгаш планнарын база социалисттик хуузаагларын долдур болгаш ажыр кү-сөдир чегинкини боттандырган районнар, хоорайлар, бүдүрүлгөдөр болгаш организацияларын коллективтери социалисттик чарыштын тилекчилери кылдыр санадыр.

ҮЛӨТПҮРГЕ — бердинген коммуналарга ботулар эки шы-нартыг продукцияны бүдүрүлгөдөр болгаш сайгарынын хемчеглери, куш-ажылдын бүдүрүкчүлүгүн өстүрүлгө, кылдарын чөп хемчеглери бүдүрүп үндүрүлгө, бүдү-рүлгөдө кол фонддарын ажылдаа экижидерини, чөп техникка база муракчы технологияны ажылдап килерини, материалдыг, чиг-эт, одалга-энергетика курлавырларын камна-лазынын, калдар бедиктеги болгаш оларын мерге-жил бедилерин экижидерини талазы-биле түнөөдөрүн үндүр.

ТУДУГА — объектилерин доктааткан хуузаагында ажылдаа килерини, дооубаан тудугларын хемчеглери килерини, барынын тудуг продукциянын, тудуг-монтаж ажылдарын хемчеглери, куш-ажылдын бүдүрү-кчүлүгүн болгаш механизациянын депшилгени бедилерини, тудуг-монтаж ажылдарын бот-уеини чигедерини бол-гаш шынарын экижидерини, тудуг материалдарын база электери энергиянын камналынын, депшилгени конст-рукцияларын болгаш материалдарын, куш-ажылдын өргө-нүмдүлгөдөрүн, муракчы туржуктаа ажылдап килерини, ажыл шайгыгын чигерин болгаш калдарын ажылдан үер-кирер чөпүн кызырарын талазы-биле түнөөдөрүн үндүр.

ТРАНСПОРТКА БОЛГАШ ХАРЫЛЗАГА — чүк сөөрү-гөдөдөрүн база чүк сайгарылаалын, аргыштыг пасажир саньдыг болгаш пасажир-сайгарыла хемчеглери, өрү-галарын, куш-ажылдын бүдүрүкчүлүгүн, аэтомобилдерини техниктиг бедилерини хемчеглери, ажылда үерини көвүлдерини, оларын чүк чок чүрүрүн кызырарын, транспорттун чүк алырын долдур алырларын, материал-дыг болгаш алаага-энергетика курлавырларын камна-лазынын, транспорт ооза-ондуктарын бүдүрүлгөдөрүн, чөп-га ачы-дуза чедиринин културалын база шынарын эки-жидерини талазы-биле түнөөдөрүн үндүр.

Эртемнелерин чылды социалисттик хуузаагларын, планнн хуузаагларын Чөө-Хөмчөк район чедикчилерини күүсөдир, СЭКП обкомунун, республиканын Министрлер Чөвүлгөдөрүн, профбөлчөүлөдүн болгаш ВЛКСМ обкомунун турсаалга Кымал туугу-биле шайнааткан. Районуну куш-ажылды чедикчилерини Чоо-Хөмчөк районун тудуг-сөт-теге уластурун ажыл-чөп коллективни база төлөткү-лүгүн килдир.

Кыш болууну эргелер бү-рүк элээр, оон ортай аш түпү-көтөн дөш болза, агарын чыгыш аяак, ол эртен соот-туу тынык — туман, буа-чок, чыгыштан турган. Күш-ажылды электер, электер мурун, тудуг-сөттеге уластурун бачыкче кол-ла-раага тудугчулар тур-гузурган чыгыш кыш тур-гузурган. Оон-баштак чүгүлэ-мда чылда дымалгылаар.

ШЫН

САДЫГА — үүрмөктөн садыр дараан саарылгалынын бол-ган ийинини хемчеглери хемчеглери, болууну бү-дүрүгө продукциянын, ачы-дуза чедиринини културал-дын болгаш куш-ажылдын бүдүрүкчүлүгүн, өртүмнү бедилерини, күрүнө болгаш кооперация өнүгүлгө калгалаалын хандырынын, садыгашкынын депшилгени аргаларын ажылдап килерини, колга ачы-дуза продукциянын бол-гаш чиг-эти бедиктеги көвүлдерини, садыгын болгаш ийинини хемчеглери бүдүрүлгөдөрүн чегинки кал-барынын, магазинерин халгыг турарын кызырарын, оларын техниктиг дерилгени экижидерини, садыга чарыгдаларын кызырарын талазы-биле түнөөдөрүн үндүр.

КОММУНАЛ-АМЫДЫРАЛ ХАНДЫРЫЛГАЗЫНА — ком-мунал-амыдырал ачы-дузанын хемчеглери, куш-ажыл-дын бүдүрүкчүлүгүн, өртүмнү өстүрүлгө, чиг-эти, ма-териалдарын болгаш электери энергиянын камналынын, ачы-дуза чедиринини чөп хемчеглери, хандырылганын деп-шилгени аргаларын ажылдап килерини, оон културалын болгаш шынарын экижидерини, хоорайларын болгаш өртү-ларын чааргыжтарын, чурттаа колдугу културалын амыдырал болгаш коммунал бажынарын капитал болгаш агар септелгенин талазы-биле түнөөдөрүн үндүр.

ТУС-ТУС КИЖИЛЕР АРАЗЫНДА СОЦИАЛИСТИК ЧАРЫШ-ТЫН ТИИЛЕКЧИЛЕРИНЫЛДЫР САНААЛА:

үлөтпүрүн, тудугун, транспорттун болгаш харылзаа-нын, садыгын, чөпүн коммунал-амыдырал хандырылганын план болгаш социалисттик хуузааглар күүсөдөдөрү эң эки түнөөдөрүн чөп алган, хей-нигичи ажылдык иле-пейлиг килерин турарларын тилекчилер деп санаар.

Көдээ ажыл-агый

Көдээ ажыл-агый адырларын талазы-биле социалист-тик чарыштын тилекчилерин дараазында үш эвенелерге хууза-штыр тодаргайлаар:

төл зона (Кызыл, Танды, Каа-Хем, Бин-Хем болгаш Току районнар);

барыны зона (Улуг-Хем, Чөөк-Хемчик, Барыма-Хемчик болгаш Бай-Тайга районнар);

муруну зона (Эрзин, Тес-Хем, Овур болгаш Монгуш-Тайга районнар).

СОЦИАЛИСТИК ЧАРЫШНА ТИИЛЕКЧИЛЕРНЫЛДЫР СА-НААРЫ БОЛЗА:

ЧЕР АЖЫЛЫНГА:

көдээ ажыл-агый култураларын дүжүктүрүн бедилер, тарааны, картофель болгаш ногааларын бүдүрүлгө база күрүнөгө садырын көвүлдерини күүсөдир; районнар аразында — картофельни (IV кварталдан анги-ла), чылдын 1983 чылдын ноябрь 1-де байдал-биле;

районнар аразында — бедик шынарыг мал чөмөрүн бү-дүрүлгөдөрүн бедиктеги планнарын болгаш соци-алисттик хуузаагларын күүсөдир; эң бедик түнөөдөрүн чөп алган болгаш мал чөмөр-биле эки хандырган дөш — он хонга-аа (массалыг бедиктеги эргелер тур-га), районнар база совхозтар аразында сөөгү түнөө — 1983 чылдын ноябрь 1-де байдал-биле;

совхозтарын бүдүрүлгө негелдери болгаш чер ажыл-дын база мал чөмөр бедиктеги планнарын аразында — ийги чылдын 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөө.

МАЛ АЖЫЛЫНГА: районнар болгаш совхозтар аразында — ээтин, сүттү, дүтү, чүрүгүн бүдүрүлгөдөр болгаш бедиктеги көвүлдер талазы-биле планнарын база социалисттик хуузаагларын долдур болгаш ажыр күүсөдир, оларын шынарын эки-жидер, малдын баш санын өстүрүлгө болгаш камналынын дөш — апрель 1-ини, июль 1-ини, октябрь 1-ини байдал-биле болгаш чылдын 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөөдөрүн үндүр; ботулар;

бригадалар болгаш фермалар, а ол ышкаш мал ажылынын ажылдакчыларын аразында — чыл түнөөдөрүн — 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөө.

МАЛ АЖЫЛЫНГА: районнар болгаш совхозтар аразында — ээтин, сүттү, дүтү, чүрүгүн бүдүрүлгөдөр болгаш бедиктеги көвүлдер талазы-биле планнарын база социалисттик хуузаагларын долдур болгаш ажыр күүсөдир, оларын шынарын эки-жидер, малдын баш санын өстүрүлгө болгаш камналынын дөш — апрель 1-ини, июль 1-ини, октябрь 1-ини байдал-биле болгаш чылдын 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөөдөрүн үндүр; ботулар;

бригадалар болгаш фермалар, а ол ышкаш мал ажылынын ажылдакчыларын аразында — чыл түнөөдөрүн — 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөө.

МАЛ АЖЫЛЫНГА: районнар болгаш совхозтар аразында — ээтин, сүттү, дүтү, чүрүгүн бүдүрүлгөдөр болгаш бедиктеги көвүлдер талазы-биле планнарын база социалисттик хуузаагларын долдур болгаш ажыр күүсөдир, оларын шынарын эки-жидер, малдын баш санын өстүрүлгө болгаш камналынын дөш — апрель 1-ини, июль 1-ини, октябрь 1-ини байдал-биле болгаш чылдын 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөөдөрүн үндүр; ботулар;

бригадалар болгаш фермалар, а ол ышкаш мал ажылынын ажылдакчыларын аразында — чыл түнөөдөрүн — 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөө.

МАЛ АЖЫЛЫНГА: районнар болгаш совхозтар аразында — ээтин, сүттү, дүтү, чүрүгүн бүдүрүлгөдөр болгаш бедиктеги көвүлдер талазы-биле планнарын база социалисттик хуузаагларын долдур болгаш ажыр күүсөдир, оларын шынарын эки-жидер, малдын баш санын өстүрүлгө болгаш камналынын дөш — апрель 1-ини, июль 1-ини, октябрь 1-ини байдал-биле болгаш чылдын 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөөдөрүн үндүр; ботулар;

бригадалар болгаш фермалар, а ол ышкаш мал ажылынын ажылдакчыларын аразында — чыл түнөөдөрүн — 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөө.

МАЛ АЖЫЛЫНГА: районнар болгаш совхозтар аразында — ээтин, сүттү, дүтү, чүрүгүн бүдүрүлгөдөр болгаш бедиктеги көвүлдер талазы-биле планнарын база социалисттик хуузаагларын долдур болгаш ажыр күүсөдир, оларын шынарын эки-жидер, малдын баш санын өстүрүлгө болгаш камналынын дөш — апрель 1-ини, июль 1-ини, октябрь 1-ини байдал-биле болгаш чылдын 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөөдөрүн үндүр; ботулар;

бригадалар болгаш фермалар, а ол ышкаш мал ажылынын ажылдакчыларын аразында — чыл түнөөдөрүн — 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөө.

МАЛ АЖЫЛЫНГА: районнар болгаш совхозтар аразында — ээтин, сүттү, дүтү, чүрүгүн бүдүрүлгөдөр болгаш бедиктеги көвүлдер талазы-биле планнарын база социалисттик хуузаагларын долдур болгаш ажыр күүсөдир, оларын шынарын эки-жидер, малдын баш санын өстүрүлгө болгаш камналынын дөш — апрель 1-ини, июль 1-ини, октябрь 1-ини байдал-биле болгаш чылдын 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөөдөрүн үндүр; ботулар;

бригадалар болгаш фермалар, а ол ышкаш мал ажылынын ажылдакчыларын аразында — чыл түнөөдөрүн — 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөө.

МАЛ АЖЫЛЫНГА: районнар болгаш совхозтар аразында — ээтин, сүттү, дүтү, чүрүгүн бүдүрүлгөдөр болгаш бедиктеги көвүлдер талазы-биле планнарын база социалисттик хуузаагларын долдур болгаш ажыр күүсөдир, оларын шынарын эки-жидер, малдын баш санын өстүрүлгө болгаш камналынын дөш — апрель 1-ини, июль 1-ини, октябрь 1-ини байдал-биле болгаш чылдын 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөөдөрүн үндүр; ботулар;

бригадалар болгаш фермалар, а ол ышкаш мал ажылынын ажылдакчыларын аразында — чыл түнөөдөрүн — 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөө.

МАЛ АЖЫЛЫНГА: районнар болгаш совхозтар аразында — ээтин, сүттү, дүтү, чүрүгүн бүдүрүлгөдөр болгаш бедиктеги көвүлдер талазы-биле планнарын база социалисттик хуузаагларын долдур болгаш ажыр күүсөдир, оларын шынарын эки-жидер, малдын баш санын өстүрүлгө болгаш камналынын дөш — апрель 1-ини, июль 1-ини, октябрь 1-ини байдал-биле болгаш чылдын 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөөдөрүн үндүр; ботулар;

бригадалар болгаш фермалар, а ол ышкаш мал ажылынын ажылдакчыларын аразында — чыл түнөөдөрүн — 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөө.

МАЛ АЖЫЛЫНГА: районнар болгаш совхозтар аразында — ээтин, сүттү, дүтү, чүрүгүн бүдүрүлгөдөр болгаш бедиктеги көвүлдер талазы-биле планнарын база социалисттик хуузаагларын долдур болгаш ажыр күүсөдир, оларын шынарын эки-жидер, малдын баш санын өстүрүлгө болгаш камналынын дөш — апрель 1-ини, июль 1-ини, октябрь 1-ини байдал-биле болгаш чылдын 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөөдөрүн үндүр; ботулар;

бригадалар болгаш фермалар, а ол ышкаш мал ажылынын ажылдакчыларын аразында — чыл түнөөдөрүн — 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөө.

МАЛ АЖЫЛЫНГА:

туш баш санын камгалаарын хандырган хаван болгаш куш фермаларын;

торуу чөс башка хамаарыштыр эң хей чаш төлү өстүр-ген, эйт бүдүрү талазы-биле даалгаларын күүсөдир, мал-дын баш санын камгалаарын чылгы мал, иви, төвө фермаларын тилекчилер кылдыр санаар.

ХУУЗУНДА ТҮНӨӨДӨР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ:

торуу 100 хойга, өмүкчү хамаарыштыр эң хей хураган-нарын, анайларын алган, хей дүтү кырган, дүжарынын эң-не арбын дензини, малдын баш санын бүрүн камгалаарын чөп алган хойжуларын;

саар иштен эң хей сүтү саарын, 100 ишекке өнөөш-тыр хей бызааларын, малдын баш саны менди турга, бедик негелде дензини алган саанчыларын болгаш инек кадар-чыларын;

дүжар малдарын хонукта ортумал-биле эң хей негелде дензини болгаш дүжарынын чөпүлү дензини чөп алган мал семиртир азыраар шөлдерин болгаш сула семиртилген-ни инек кадарчыларын;

малдын эң хей чаш төлүн, бедик продукциянын болгаш чөп камгалаарын чөп алган хаван, куш аманчыларын, чылгычыларын, ийикчилерин, төвө кадарчыларын;

100 баш торуу малдан эң хей чаш төлү алырын хан-дырган тарып боозалыг техниктерин тилекчилер кылдыр санаар.

СОЦИАЛИСТИК ЧАРЫШТЫН ТҮНӨӨДӨРҮН ҮНДҮРЕРИ

Үлөтпүр, тудуг, транспорт, харылзаа, садыг, коммунал-амыдырал хандырылганын социалисттик чарыш-тын түнөөдөрүн: районнар болгаш хоорайлар аразында, а ол ышкаш бүдүрүлгөдөр болгаш организациялар коллективтерини аразында — квартал санында (IV кварталдан анги-ла), чылдын 1983 чылдын ноябрь 1-де байдал-биле; районнар аразында — бедик шынарыг мал чөмөрүн бү-дүрүлгөдөрүн бедиктеги планнарын болгаш соци-алисттик хуузаагларын күүсөдир; эң бедик түнөөдөрүн чөп алган болгаш мал чөмөр-биле эки хандырган дөш — он хонга-аа (массалыг бедиктеги эргелер тур-га), районнар база совхозтар аразында сөөгү түнөө — 1983 чылдын ноябрь 1-де байдал-биле;

совхозтарын бүдүрүлгө негелдери болгаш чер ажыл-дын база мал чөмөр бедиктеги планнарын аразында — ийги чылдын 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөө.

МАЛ АЖЫЛЫНГА: районнар болгаш совхозтар аразында — ээтин, сүттү, дүтү, чүрүгүн бүдүрүлгөдөр болгаш бедиктеги көвүлдер талазы-биле планнарын база социалисттик хуузаагларын долдур болгаш ажыр күүсөдир, оларын шынарын эки-жидер, малдын баш санын өстүрүлгө болгаш камналынын дөш — апрель 1-ини, июль 1-ини, октябрь 1-ини байдал-биле болгаш чылдын 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөөдөрүн үндүр; ботулар;

бригадалар болгаш фермалар, а ол ышкаш мал ажылынын ажылдакчыларын аразында — чыл түнөөдөрүн — 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөө.

МАЛ АЖЫЛЫНГА: районнар болгаш совхозтар аразында — ээтин, сүттү, дүтү, чүрүгүн бүдүрүлгөдөр болгаш бедиктеги көвүлдер талазы-биле планнарын база социалисттик хуузаагларын долдур болгаш ажыр күүсөдир, оларын шынарын эки-жидер, малдын баш санын өстүрүлгө болгаш камналынын дөш — апрель 1-ини, июль 1-ини, октябрь 1-ини байдал-биле болгаш чылдын 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөөдөрүн үндүр; ботулар;

бригадалар болгаш фермалар, а ол ышкаш мал ажылынын ажылдакчыларын аразында — чыл түнөөдөрүн — 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөө.

МАЛ АЖЫЛЫНГА: районнар болгаш совхозтар аразында — ээтин, сүттү, дүтү, чүрүгүн бүдүрүлгөдөр болгаш бедиктеги көвүлдер талазы-биле планнарын база социалисттик хуузаагларын долдур болгаш ажыр күүсөдир, оларын шынарын эки-жидер, малдын баш санын өстүрүлгө болгаш камналынын дөш — апрель 1-ини, июль 1-ини, октябрь 1-ини байдал-биле болгаш чылдын 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөөдөрүн үндүр; ботулар;

бригадалар болгаш фермалар, а ол ышкаш мал ажылынын ажылдакчыларын аразында — чыл түнөөдөрүн — 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөө.

МАЛ АЖЫЛЫНГА: районнар болгаш совхозтар аразында — ээтин, сүттү, дүтү, чүрүгүн бүдүрүлгөдөр болгаш бедиктеги көвүлдер талазы-биле планнарын база социалисттик хуузаагларын долдур болгаш ажыр күүсөдир, оларын шынарын эки-жидер, малдын баш санын өстүрүлгө болгаш камналынын дөш — апрель 1-ини, июль 1-ини, октябрь 1-ини байдал-биле болгаш чылдын 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөөдөрүн үндүр; ботулар;

бригадалар болгаш фермалар, а ол ышкаш мал ажылынын ажылдакчыларын аразында — чыл түнөөдөрүн — 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөө.

МАЛ АЖЫЛЫНГА: районнар болгаш совхозтар аразында — ээтин, сүттү, дүтү, чүрүгүн бүдүрүлгөдөр болгаш бедиктеги көвүлдер талазы-биле планнарын база социалисттик хуузаагларын долдур болгаш ажыр күүсөдир, оларын шынарын эки-жидер, малдын баш санын өстүрүлгө болгаш камналынын дөш — апрель 1-ини, июль 1-ини, октябрь 1-ини байдал-биле болгаш чылдын 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөөдөрүн үндүр; ботулар;

бригадалар болгаш фермалар, а ол ышкаш мал ажылынын ажылдакчыларын аразында — чыл түнөөдөрүн — 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөө.

МАЛ АЖЫЛЫНГА: районнар болгаш совхозтар аразында — ээтин, сүттү, дүтү, чүрүгүн бүдүрүлгөдөр болгаш бедиктеги көвүлдер талазы-биле планнарын база социалисттик хуузаагларын долдур болгаш ажыр күүсөдир, оларын шынарын эки-жидер, малдын баш санын өстүрүлгө болгаш камналынын дөш — апрель 1-ини, июль 1-ини, октябрь 1-ини байдал-биле болгаш чылдын 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөөдөрүн үндүр; ботулар;

бригадалар болгаш фермалар, а ол ышкаш мал ажылынын ажылдакчыларын аразында — чыл түнөөдөрүн — 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөө.

МАЛ АЖЫЛЫНГА: районнар болгаш совхозтар аразында — ээтин, сүттү, дүтү, чүрүгүн бүдүрүлгөдөр болгаш бедиктеги көвүлдер талазы-биле планнарын база социалисттик хуузаагларын долдур болгаш ажыр күүсөдир, оларын шынарын эки-жидер, малдын баш санын өстүрүлгө болгаш камналынын дөш — апрель 1-ини, июль 1-ини, октябрь 1-ини байдал-биле болгаш чылдын 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөөдөрүн үндүр; ботулар;

бригадалар болгаш фермалар, а ол ышкаш мал ажылынын ажылдакчыларын аразында — чыл түнөөдөрүн — 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөө.

МАЛ АЖЫЛЫНГА: районнар болгаш совхозтар аразында — ээтин, сүттү, дүтү, чүрүгүн бүдүрүлгөдөр болгаш бедиктеги көвүлдер талазы-биле планнарын база социалисттик хуузаагларын долдур болгаш ажыр күүсөдир, оларын шынарын эки-жидер, малдын баш санын өстүрүлгө болгаш камналынын дөш — апрель 1-ини, июль 1-ини, октябрь 1-ини байдал-биле болгаш чылдын 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөөдөрүн үндүр; ботулар;

бригадалар болгаш фермалар, а ол ышкаш мал ажылынын ажылдакчыларын аразында — чыл түнөөдөрүн — 1984 чылдын январь 1-де байдал-биле түнөө.

МАЛ АЖЫЛЫНГА: районнар болгаш совхозтар а

Хөй уругларлыг иелерни «Мениң алдары» орден болгаш «Мениң медалы» медаль-биле шаңнаар дугайында Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Чарлыы

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң өмүсөөнүн шаңнаары бол-
гаш:
БАЙ-ТАЙГА РАЙОНДАН
Төс уругну божан бол-
гаш кижизиккен иелерни
«Мениң алдары» орденини
I чегези-биле
Кок-кыс Дамбаевна Кужу-
гет — «Кара-Хөл» совхозтун
ажылчыны.
Сөс уругну божан бол-
гаш кижизиккен иелерни
«Мениң алдары» орденини
II чегези-биле
Зоя Эрвановна Аракчаа —
«Мурнакты» совхозтун ажил-
чыны.
Чечек Чанзановна Иргит —
«Тээди» совхозтун ажилчыны.
Сесымаа Нордуновна Херте-
н — Шуй ортумак школанын
башчысы.
Чед уругну божан бол-
гаш кижизиккен иелерни
«Мениң алдары» орденини
III чегези-биле
Хонтай Кужугетовна Иргит —
«Мурнакты» совхозтун
ажылчыны.
Өнөй Саалеевна Кужугет —
Тээди суурда өг-бүлө ээси.
Синит Куталаевна Салчан —
«Тээди» совхозтун ажил-
чыны.
Бакан Хертековна Сотна —
«Бай-Тал» совхозтун ажил-
чыны.
Алды уругну божан бол-
гаш кижизиккен иелерни
«Мениң медалы» медалдын
I чегези-биле
«Роза» Донгавна Делгер —
«Кара-Хөл» совхозтун уруглар
сальмун кижизиккен иелерни.
Доглар Усуповна Кужугет —
«Кара-Хөл» совхозтун
ажылчыны.
Байыр Чанзановна Куулар —
«Кара-Хөл» суурда өг-бүлө
ээси.
«Кара-кыс Сарыг-Донгавна
Лопсан — «Мурнакты» со-
вхозтун ажилчыны.
Норданмаа Салчановна Са-
рыг-оол — Тээди сес чыт
школанын башчысы.
Зон Хертековна Хаан-оол —
«Бай-Тал» совхозтун ажил-
чыны.
Мария Дунчаевна Херте-
н — «Кара-Хөл» совхозтун ажил-
чыны.
Галина Монгушевна Чыдын —
уругларнын музыка школ-
анын башчысы.
Беш уругну божан бол-
гаш кижизиккен иелерни
«Мениң медалы» медалдын
II чегези-биле
Барышма Салчановна Ак-
Хуурак — Бай-Тал ортумак
школанын башчысы.
Чечек Мадыровна Баачый —
«Кара-Хөл» совхозтун
ажылчыны.
Былжы Шамбуловна Көө-оол —
Шуй ортумак школанын
башчысы.
«Кара-кыс Шожаловна Маа-

жыттыгы.
Беш уругну божан болгаш
кижизиккен иелерни
«Мениң медалы» медалдын
II чегези-биле
Чечек Ак-ооловна Оюн —
СЭКП-ниң XXV съездинде ат-
тыг сохотун саанчыны.
Зинаида Ивановна Саа —
«Совет Тыва» совхозтун
ажылчыны.
Мария Ивановна Чычин —
«Енисей» совхозтун ажил-
чыны.
Татьяна Борбан-Караева
Чам-оол — «Бүрөк» совхоз-
тун ажилчыны.
КЫЗЫЛ РАЙОНДАН
Чед уругну божан болгаш
кижизиккен иелерни
«Мениң алдары» орденини
III чегези-биле
Чашан Байкараева Ман-
ды-оол — «X» уруг хура-
лы совхозтун ажилчыны.
Светлана Васильевна Куу-
лар — Күрөтхө инспекция-
нын агагыны.
Тамара Тиртий-ооловна
Кыргыс — Элегес-Аксы суур-
да өг-бүлө ээси.
Алды уругну божан болгаш
кижизиккен иелерни
«Мениң медалы» медалдын
I чегези-биле
Доктушев Байкараева
Манчамаа — «Тилекек» со-
вхозтун ажилчыны.
Минчибаа Суксу-Кокнова
Монгуш — «Тилекек» совхоз-
тун ажилчыны.
Алексанра Салчановна
Норбу — «Шамбалыг» сов-
хозтун ажилчыны.
Беш уругну божан болгаш
кижизиккен иелерни
«Мениң медалы» медалдын
II чегези-биле
Галина Михайловна Кочне-
ва — «Каз-Хем» суурда өг-
бүлө ээси.
ТЕС-ХЕМ РАЙОНДАН
Сөс уругну божан болгаш
кижизиккен иелерни
«Мениң алдары» орденини
II чегези-биле
Имбикей Бадырчиевна
Аракчаа — «Тес-Хем» совхоз-
тун ажилчыны.
Тамара Чоодуевна Шалым —
«О. Шына» совхозтун
ажылчыны.
Чед уругну божан болгаш
кижизиккен иелерни
«Мениң алдары» орденини
III чегези-биле
Чечек Саалдановна Дагит —
«Тес-Хем» совхозтун ажил-
чыны.
Алды уругну божан болгаш
кижизиккен иелерни
«Мениң медалы» медалдын
I чегези-биле
Шилима Байыровна Ады —
«Чоодура» совхозтун бух-
галтеры.
Мария Камаевна Баачый —
Берт-Дуг суурда уруглар са-
лым кижизиккен иелерни.
Беш уругну божан болгаш
кижизиккен иелерни
«Мениң медалы» медалдын
II чегези-биле
Светлана Сан-Ховна Дон-
гав — улус депутаттарынын
Самагалдай көлө Советиниң
нүүсомуунуң техникат
ажылчыны.
Мария Базановна Төвт —
«Чоодура» совхозтун ажил-
чыны.
Татьяна Көкөй-ооловна
Чооду — «Тес-Хем» совхоз-
тун столоваланын повары.
(Уламчылы).

Д. Н. ЛЕНИННИҢ САКТЫЫШКЫН ХУНУ

В. И. Ленинниң Мавзолейинче кижилерин шуужуп кирип турары.
Н. МАЛЫШЕВ биле А. СЕНЦОВТУҢ ФОТОЗУ.
СЭТА-ның фототехникасы.

БОМБУРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СОЦИАЛИЗМ ЧУРТТАРЫНДА

ЧАА ПРОДУКЦИЯ
СОФИЯ. Шуменинниң чык
автомобилдериниң «Мазара»
деп комбинат чык про-
дукцияны бүдүрүп. Дугула
тракторларын чык чога-
каш, шенселе кылдыр кыл-
гелген. Трактор бүдүрүп
күчүз — 180 айт күшүгү.
Ажылдарында болгаш башка-
ларында элтиг ол тракторлар-
нын тууга болгаш улус
ажыл-агынын өскө-даа
адырларына ажылдар.
«Мазара» — Болгарияны
автомобиль туудурун эл ууг-
ту. Комбинаттың бүдүрүп
күчүзүлери алды заводтарда
мөөнүн. Оң кол про-
дукция — хей чык сөөгүр
«Лиза» — «Мазара» деп авто-
мобиль, Чехословакияда Ли-
берекцияны автомобиль за-
водтары чык ажылдары-
нын түнелинде улус авто-
мобильдерин бүдүрүп турар.
Комбинат чык 2100 ажыл
автомобильдерин бүдүрүп ту-
ру. Чык машиналарын бүдү-
рүп чык чегерелештир, артык
көзөктөри арбылдар кыл-
гаш, Совет Эвилелинче бол-
гаш ак-кыда социализмге
өскө-даа нуртарже чорудуп
берип турар.
ЧУРТТУҢ ЫАШ
БАЙЛАА
ПРАГА. Чехословакияны
ыш ажылдарын чурттуң
ыш байлаан көзүлөрү та-
лаз-биле калгай тр-түк-
талдыр ажылдар кылтып турар.
Унелиг мытарын үренин-
гир эрткин чылын олар ка-
жыйжылар-даа артык хей
кылдыр чык алган. Ыш
ажылдарында кезинде
айыктарынын деткимче-
биле 1982 чылда шивиниң, ха-
лынын, диттин элэн каш түс
топта үренин чык, арга-
лаан болгаш ыш тарып өс-
көн.
ЧУГУЛА АДЫР
ХАНОЙ. Вьетнам Социали-
стик Республиканың экономи-
касына чугула адыр —
транспорт эрткин чылын ша-
ны-биле көзүлгөн. Өртүз
ажылдарынын, демір-
оруктарын болгаш хама-
ты уужар чулу коллектив-
териниң чык-ажылы
Вьетнамны үренин-
гир, чулу-ажылдарын, ту-
лауун, көзүз ажылдарын,
нашарал калгаларын,
сонун кергелдерин, веге-
лдерин бүрү хамаарыны
улаштыр.
Вьетнамда Коммунист
партиянын V съездинин
иништерин, беш чылын
(1961—1985 чылдарда) да-
галарын чегерелештир күс-
дир дээр социализмге чык-
чал далай транспортун
ажылдарын эрткин чы-
лын тикчелек болган. Чул
сөөгүлдеринин планарын
олар 11 хуу ажыр күс-
көн.
БЕДИК ТУННЕЛДЕР
БЕРЛИН. Герман Демок-
ратия Республиканың эконо-
миктиг күчүз 1982 чылда
улуг көзүлгөн болган. На-
ционал оруда 1981 чылда-
зын 3 хуу көзүлгөн бол-
гаш 200 миллиард марка ак-
ша түнүгү болуп турар. 1982
чылда республиканың улус
ажыл-агы хей күсүлгөн
түннелдерин дугайында Ку-
ренин төп статистика эрге-
ленин адындамында бо ду-
гайын айткан.
Бүдүрүлгенин ажылтын
белгилегенин күсүл-биле
үлөтүр продукциянын ке-
чээли 4,3 хуу, а бугу улус
ажыл-агынын — 3,2 хуу көзү-
лгөн. Үлөтүрге аш-ажыл-
ды бүдүрүлгү 1981 чыл-
дазын 4 хуу белж бол-
ган.
(СЭТА).

НАЙЫРАЛДЫҢ ТУДУУ

«Мурнуу-Чөөн Азияның ча-
гы-даа чуртунда бо ышкан
опагай тууг кайда-даа чоң
деп, совет-вьетнам кады
ажылдарын уугу тууг-
дарын бирөөн Ханонун
кымында Тханлонг көзүрү-
нүн туудуун дугайында
чуугапын бо-ла
дылап болур. Бистин чурту-
туң аш-агы хеминерин
он-он көзүрүлгенин тууду-
шкан дугулагалыг иелер совет
туугу спеиалистерин бо-
лупун уугуручууа Е. Н.
Желнин бөсөдө эгезинде ол
дугайын база катан сатын-
дырды. «Мындай улуг көзү-
рүг туудуун кай-даа кир-
ши чорбаан мен. Дегээр
чүе чок улуг туугу» — деп,
ол биске чуугаалар туугу.
Туугун дегээринде
башкыларын бирөөн-
делеп каан төлөлдө кө-
зүрүгүн чуртуу көрөт, и-
шенин сепил-сакымын
өзүн турары аша эвес деп
билтип айт болур. Мурнуу та-
лаң Кымыл хемини суну-
арычче беш километр доңу-
туг монун сөгүг деп
шөйлөгөн көзүрүг. Оң
шенин болган таар-
ымчалыг кылдыр салдыган
демір-бетон хей-хей ба-
лаары денин чок, чык
күсүлүр. Бирок чык
метр калык иш көзүрүг.
Ажылдарында демір-орук оруу
болган мотор чок транспорт
иништеринин ажылдар
ийа оружугатар, он ол
беш метр белгиле — авто-
мобиль оруу туттунар.
Демір-орук иништеринин
көзүрүгү ажылдарында чед-
р барык бар чыл ажыр өс-
көн. 1985 чылда авто-
мобиль көзүрүгү чык шу-
жук эгелер. Оң үгө чедир
экин айлар чыклар артык.
А бөгүндө эрик кидимини
сөөгү чадаларын тууду-
рар. Демір-орук астаналарын
монументал чорудурун кыл-
гаш улусажылдарын. Хемини
сонун болган мурнуу эр-
киринин адында шөйлө-
дөр демір шугуларын айт
белж көзүрүгү, намыс-
нал биле чурттуң сонун рай-
ондарын транспорт аш-
азын ол идегелдиг болду-
рун.
А. КАЖАНОВ,
СЭТА-ның корреспонденти.
Ханой.

ЧАА НИИТИЛЕ

ГАВНА. (СЭТА). Гренада-
совет найралды иништерин
Гренадада тургусканын ту-
расканын иништерин Сент-
Джоржеске болган. Советтер
чурту-биле найралдын иниш-
терин тургусканын Кариб да-
лазы улуг эвес ол ортук
күрүмдүн политиктиг аш-
дырында чугула болушук
болуп турар.
Гренадада болган Совет
Эвилелин уластарын
аралды найралды харыл-
дааларын быжылдары чык
иништерин кол сорулгазы
болуп турар деп, «Нью-Дж-
ез» шимчеленин политик-
нонал мобилизация министри
Селан Строн интигине ме-
делген. Иш чурттарын ара-
зын ажылгыр кады ажы-
дамын калыктарын ч
организацияны база кол с
ругаларын бирөөн-
деп, министр чуугаалар.
Америк империализм
өсүктүн боо-чөгүктүн э
дере бүдүрүшкүн сохал-
рычче, таймын быжыл-
дырычче, адырду халктын бо
дурбанын улашкан. Совет
Эвилелин сохал чон к
жеништеринин С. Стр
белж-биле үлөтүн.
Дашкык чурттар-биле
найралдын болган күлүтү
харылдарынын совет ин-
иштеринин адында ч
иништерин байыркы ча-
гы митингиле номчалы бо
гаш оң киржикчилери бо
иниш ашым чакканын
биле уткаш.

КОМБИНАТ ТУДУУ

ЛАГОС. (СЭТА). Совет
Эвилелин техниктиг детки-
чел-биле улуг металлургия
комбинатын Нигерияны Ала-
жакут хоорайында дерип ту-
рар. Комбинаттың баштайгы
домна суугузуун туудуу кыл-
дып эгелген. Сахаранын мур-
нуу чүтүндө Африканын де-
виситтеринде эл улуг домна
суугуун дегээр салырын
байырдалдыр дуулаа Ниге-

Нарвал эжелекчилер түр эжелектен ливан черин чурт
тачкыларында удуу шаажылаады үлөтүлгелерин ула
күштерин турар. Кыш дугу, соок күштерини бо
хообашыр Ливанын мурнуу чүтүндө туттунган ливан
нарын болгаш палестинерин байдалы улам бердөө
Чыгыш чок ливанарын болгаш палестинерин аш
адында соока азын, аар араларын санын хуу бур-
улам көзүлгөн турар. Берге байдалдарында шалаштын
палестинерин болгаш ливанарын халастинерин бо-
гал. Концлагерлерин доңдур ирарал танклар буга
лешкен.
ЧУГУКА. Мурнуу Ливанда концлагерлерин бир
адында ирарал солдаттар.
СЭТА-ның фототехникасы.

ТӨРЭЭН ЧУРТУВУСТА

© ЛЕНИНГРАД. «Дмитрий
Пожарский» деп теплоход хей
хообашыры Ленинградтын
Уренгойга хуусаа белгиде чед-
гир. Чык хообашыры
Уренгой — Помары — Ужгород
аралында газ дамчыташ-
кын туудууга ажылдар.
Далайжыларын, демір-
оруктарын болгаш авто-
транспорттарын аш-
агы сохал чок план-график-
терин Ленинградтын транспорт
белгилеринге ишгездеш иште-
ренин ашылды хообашы-
ларын чык туугу чегерини
хуусаа белгиде чегерини
халдыр турар.
© ТОМСК. Объектив неф-
ттин черлеринге тышкы аш-
агы оң чедил чык буртугар
егелген турган. «Томскнефть»
каттыжымкынын коллек-
тив 100 миллион тонна
нефтин чокта чык тыпкан.
Томсктин нефть тыпканын
чиг-тү тыпканын беш чыл
санында-ла улам көзүлгөн
турар. Ажылды элтиг мето-
ду белж көзүлгүлери чык
алдыр талаз-биле нефтин-
дере дуулаан турар.
© ШЕМАХА. Районнар
аралында септеде кылдыр 14
салбыларын Азербайжан
ССР-де тургускан. Мал ка-
жааларында дерг-херекел-
дерин болгаш куш ферма-
ларын кышкы үлөтү-
лүшкү чок ашылдарын
спеиализастан ол салбылар
чегерини халдыр тур-
рар. Салбыларын көзү-
рүр боңаларында түс-тү
ажылдарын белгилеген.
Ажыл-агыларын мал немис-
рин болбазырады кылдыр ка-

ны ол комплекс кадалаар
күчүлүг болгаш Черкасс об-
ластын уш райондарын
колхозтарын болгаш сов-
хозтарын хергелдерин
халдыр шыдар. Минерал-
дыг кеминчилерин ком-
плекс ам хулап айт эгелген.
Комплекстин складтарын
амгы үнени иле болазын
рагай автоматтыг механиз-
м-иле дерен. Минералдыг
кеминчилерин болгаш
чед ажылды ажылдар өскө-
даа хеминчилерин ком-
плекстин складтарын идегелдиг
кадалаар.
© ПЕНЗА. Күчүлүг хурту-
дуг чык компрессорларын
«Пензаконпрессор» катты-
жымкынында массалык-биле
бүдүрүп эгелген. Моон мур-
нуула бүдүрүп турган ком-
прессорлар беш катан ар-
тык күчүлүг баштайгы агре-
гаты Чытайн мажонга тууду-
ун заводунче чүдүрүп чорут-
кан.
«МАЗ» автомобильге үнел-
дешти, көзү-чорук комп-
рессор станцияларын бүдүрүп
улаарын бүдүрүп катты-
жымкынында база белгелек
турар. Ол станцияларын Со-
вет Союзун, Сибирини ала-
байдузун берге байдалда
дырды. Байкал — Амурун ма-
гистраль туудууга ажылдар.
© БРЕЖНЕВ. Каманын
гидроэлектростанцияны иш
баштайгы аргалын ажылда-
дыр кыргын чүдөн «Бор»
3.000.000.000 киловатт-шак
электрэнергияны ашылдан
үндүрер. Амгы үлөтү стан-
ция бо бир агрегаттар ашыл-
дап турар, бо чылын
чык машиналарын ажылда-
дыр кыргын гидроэлектростан-
циялар хулаан.
(СЭТА).

ПРЕЗИДЕНТИНИҢ ЧУГААЗЫ

Филиппинерниң президе-
нт Фердинанд Маркос кон-
ференцияга чүе чуугаалар
болгаш делегел информатия-
ны солтурунга хамаарыштыр
барыш талакы чурттарын
информатия органинанын
күчүлүшкүн бурдуу шап-
ка. Азияны, Африканын
болгаш Латия Американын
хосталган күрүнелерин иш-

СОЙГАЛАП ИЛЕРЕТКЕН

Алжирниң АПС информатия
агентствозунга ол интервью
берген.
Африкага өжөтөд бөдү-
терин үргедикти хөдөлөш-
кенинниң түнелинде Аф-
риканын чыгыш ол организа-

ДЕРЗИИ ҮҮЛГЕДИГЛЕР

© МАНАГУА. (СЭТА). Чээрби харым студент уруг
Ана Португалия деп чу-
гаалаан: «Сан-Сальвадор хо-
орайын куудуучууга хун чы-
ны чык-ла дээр келген каа-
й эртен мени тулап хорулаан
болган национал полициянын
кара-башында сөөртүп эк-
келтир. Мени аша 18 хо-
лукта хорулаан, чүтүн ужу-
руда мени буруулаан турар
белж билбей мен. Кара-
башынын каргыс падаларын
мени ичкарала келерге-ле
хеминчилер мени эттеп
боосталды, моондур сол
турганар. Ам Илопоно хо-
орайын кара-башында чы-
дыр мен. Судья-биле ужура-
шкын мени чык-ажылдар
кыдыр турар».
Америк империализмге сат-
тылган ашыл эрте-чатырлар
Сальвадорун он-он муш та-
маларын шак ичкарала ту-
дуп хорулаан. Хеминчилер
шажылар, кижини эгел-
дери каржы-биле үрөп ту-
рар.
Политика талазы-биле хо-
рулааңкыларын илер ком-

РЕЙГАН-ӨЛҮРҮКЧҮ

МАНАГУА. (СЭТА). Никара-
гуаның Халапа хоорайын
чурткачызы 13 харым Гуа-
далупе болгаш оң эки Педро
Крус олар контрреволюст
сомосаны дээрбечилерин чег-
сиктир дери халлашкын
ини үлөтүлгө чокта чык
адыртык. Контрреволюст
дээрбечилер АКШ-тың тип
разведка эргелди өрөткен,
чегерелген болган Никарагуа-
нын тайбын чонунга ууру
ыдалаан.
Сомосанын дээрбечилерин
халын холунда элген бичи
уругларын орунуктуган үлөтү
хей муш киж кириктирил
чыскаал хоорайын кууду-
ларында болган. «Рейган —
бистин уругларымын аш-
уручу-дур!» — «Никарагуада
АКШ холун ыраткы!» деп
уругларын чыскаалганнар бо-
гарынын ханы календешти-
рин дегерелген.
© ЖЕНЕВА. (СЭТА). Төп
Американы бичи чурту —
Сальвадорда амгы үлөтү хун
бүрүлө 30-ден эвеш аш-
кылыр шажылар ашыл-
гир деп, Швейцарияны
«Трибуна де Женев» солук
жызын

Башкы. Мел болаарымга, бо профессиял эңге берге болаарымга, Кияк бүтүзү башкыларын бүтү назимыны иштинде болуп чоруу. Школада өөренип келген бичик чашка башкылардан ола кини чечсе чом болуу.

Мел башка башкыларымдын эңген, олар деп болуксан чоралар, күзөлмөн челип, бичик чаштарын башкылар аркалыг аптарган мен. Школада ажалып турган таварышкылар бичи чүзү мен чаш таамамы бо-ла сатылдылар...

Имчал, бичикме кидышылга школазынга өөренип турган мен. Ушкү классчылар, өскө классчын өөреникчилеринге көргө, элөөн хөй, үчкөн чыгыш кияк турган бис. Школадын эңге бичиклери бистин класс, а эңге уулаары чедик классчылар турган. Школа-интернатчыс турар черп кайтамчыгыг чараш чорле. Долгандыр бешк сүүсүр баштарын дагалар арамында, эжикти айткыш кал башкарга-ла арга, артым талымында кемчиге агып бадым чыдар. Шала кежээ доң кияктыг чоруурга, агымнын шимеоп-даамы улам үлгаткан ышкыш анаар. Орай кежээ үчүп келгеш, дээрке коруп-терге, интерпат дашымда өскө, а чашкаан арга ортузунда турган ышкыш анаар, сымдыстар-даа мия бо, холду суунарга-ла чедо берги дег, чинеченкиг, чинап турарлар.

Бистин школага мры кичээни анык башкы — Маадыр Шыдыраевч Бун эрттирин турган. Олузун, шилдек, ак арыныг, доң думчуктуг, чужак эриптеризг кияк. Башкымыс болган чокта-ла бистин-биле кады чоруур, ичтанган алаа конугт ынак турган бис. Башкымыс бешке мрлар өөрдөрипден агыда, солун помпаныч мотуп берип, ынак-бээр турисч похолтарын баштап турган. Чаа мрмын сөзүп калбак саазынга парлааш, интернатчымыс хазынгга азып каар турган. Бис үпер, кирерде ону помпун эрттип тургам, доктаадым

УТТУНДУРБАС

Амыдыралдан чугаа

алыр бис. Кежээлерде интернатчымыс коридорунга доктаадыр олургулапкан, башкымыс баянга ойнаарга, мрлар жип-ла эгелээр бис.

Бир катан дымтавар хуңде дошка конькилар дээн өөреникчилер эдериш алаан бар чорай башкымын эскерип кагдым. Кежээ болашын турган, сондан маапанкан мен. Кедей коруп турарымга, башкы өөреникчилерге конькилария хөп эгеледи. Оя ке-пертен хал көрүп келгеш, мени эскерип кааптым, мени бо-ла чоокшудуп челип келдим.

— Сен башка ойнапкан тур сен бе, Чечек? Оонарымчалыг бол, көрдүң бе, ушкү сен дээн, конькилария мениче суунарга, мени уауу өөрүшкү-биле ал алган, мрлар кылаш-кады, олурун алдым. Ол арамында тургалар, оларду шунту конькилария кедикей чоруу турлар. «Ушкү класс уу-зунга амыр болбай» деп иштинде оларга хоралар орган мен, а шынмыда мени олар албадапкан эвес, бичир кияк бооп челип келген, бодум бурум-надыр. Уругтарым катып-хогугу дөңдөн: «Эй, оолдар, бөөрлөңөр, астың-ла ойнаагыңар» деп мрларны-лаары-даа бар. Мен конькилария узусту көргөн боордан башка, коньки кырынга турарып чангыс-даа пенеп көр-бө-не болгай мен. Башкым кежээ долгандыр маапанш, мениче-ле көлди. Уш-баш чок-ка багалаң-ла эгеледи.

— Багалаң чадан ор сен бе, Чечек? Кай, холун долган боор — дээн, башкым конькини багалаң берди.

— Че, ол-ла-дыр. Чечек, чоруп-көрөм — деп хуңмүзүрдү. Мен ол үедө чүгө-ле бээр челип көрүп ол — деп бодон, арны-башкым изип, чүрөөм согуу дүргөдөн, канчаар-даа айыпн тыппайн багалаң мен. Ойнаан улус шунту мрлар халчы боор болза дээримге, өштүг-биле дөмөй, мөндөн

өрөөлүнө бир-де херектиг чедо берген бис. Зоя Шыдыраповна чараш чуруктарым журналдар болган чуруктарым альбомуң ап берди. Ону ачып көрүп олурарымка башкыларымдын кады тыр-тырган чуруктары эмгекчөк боорга, ам чаа чүвенин утка-амып турганымны сактып келгеш, иштинде маапан пат-ла орган мен.

— Өөреникче доозулган. Суу-румга чыгып келгеш, үрдө ке-рүшкөн эң-өөрүм-биле ойнап чоруп тур мен. Каш холук эрткенде школамын, башкыларымны, эштеримни башка катан сактып турар апарган мен.

Бистин кудумчууусу мичан чаа тулуг тулуг турган. Ке-жээлкетт сиринде бөөр-ле бистин кудумчууусу оолдар, уугулары ол тулугта барып чаштып ойнаар турган бис. Бир кежээ алаа ойнап туру-суз.

— Чечек! Че-че-ек! — дээн танырым үн дымнады. Хая көрүп келгеш, көөрүмгө башкым тур.

— Башкымыс... дээн ма-нап чедо бээримге, башкым чадаг-тергенин мурнуңа ушкартып. Эштерим шунту кайган, алаарган чыдым кала-ганар.

Сентябрь 1-ни четтикпейн маапан турумда, ол хуң-даа келген. Бүгү ном-дентер, ыла-хемим белеткеп-ле эгеледим. Алаам ону эскерип кааш:

— Мындаа сени шилчези эңчи кадым шунту экижээ-дир дээн. Ам маапа өөренир сен, уруум — дээнге, шунту кайган калган мен. Кадым конька боорга мрлар өөрдөп чоруу-дур турган деп бешк бөлбөс болдум. Чоруур мен дээн ыла-ларымга алам:

— Орта уруг боор бе бо. Эмчилер хоржок дээнде, мен кайчантап кияк мен — дей-дир.

Ам канчаар, район төвүнге, баштайгы чангыс классчыла-рым-биле кады өөренип эгеле-дим.

Үе эртти-ле турган, баш-

ЧАА КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ

ССРЭ-ниң тургустунганы-ның 60 чылынга утуктур «Барлык» совхозтун ажалышчыларинге белек — ийи кыст, 400 олуттуг чаа Культа-ра бажымын «Тыва кодо ту-дуг» трестин № 741 мехко-лоплаганын тулуткалары эрткен чылын декабрыда ху-лапкан.

Культура бажымын дөлгөм, чырык, каасталгалыг кыдыр кылдырган.

Улут, биче ийи аалдыг. Улут аалда 400 чымкал олут-тарым, биче аалда 124 олут-тарым, ийиш калтта бибилетке, номчулга алам. Фейсавиде, чаа стол, сарды-лар, плагини, трофео, чараш кияктер-биле дериттинген.

Оон аңгыда ийи-бүрү бөл-гүмөр эрттиреринге таарыш-тыр шиметтигге кабинеттер бар. Чаа Культура бажымын-нык ишти чыгып, чырык. Алаа аныктарым ойнаа-рынга, дымтанымга бүтү чүве таарыштыр кылдырган.

Ам бо хуңиерде совхозтун парткому, дирекциясы, проф-экилет болган комсомол ко-митеттери база кежээ Совет-биле кады Культура бажымын-ның комплекстиг ажал пла-нын кылган. Хөгжүм оркестри болган бот-тыгыгыр уран чүзү бөлүмү култура озаан-да ажалдан эгелээ. Алаа ийи-бүрү солун темалыг ке-жээлерин организастан эрти-рип турар.

Н. САПЫЯК.
Барлык суур.

ШКОЛАЛАР АРАЗЫНГА

Тес-Хем районунуң школа-ларында спорттун ийи-бүрү секциялары совхозтун үедө доктаамал чоруп, школачылар аразында спорттун маргалда-лар эрттирери чачыл болган.

Чоокта чаа районунуң бирги чери дээн хостуг хуңеш мар-галдамы Чоргалыкы школа-зынын спорт аалынга болуп эрткен. Ону районунуң спорт човууели организастан.

Т. КУНГА.

ДАМЧЫДЫЛГА ЭКИЖЭЭН

Улут-Хем районунуң Ак-Ту-руг суурга моон мурнуңа чыдыларда районунуң дымналы-ры тода эвес болган харын-даа чамдык үедерде шунту үс-түн калыр турган.

Ам ол талазы-биле байдал экижээ. Чоокта чаа оон шу-гумун долузу-биле эде дерал, эрчи шугумларын шунтууун чартын кылганымда ак-ту-ругулар солун дамчыдыла-ларын доктаамал дымнаар ар-галыг болганнар.

Я. БУРБУ.
Ак-Туруг суур.

телевидение

ЯНВАРЬ 21-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
8.00 — «Уе». 8.40 — Эрте-
ни гимнастика. 8.55 — «Д. Д.
Шостакович. Делегей кол-
курузууну лауреады В. Пет-
рушанский № 2 соната-
ны күүсөдир. Фильм-кон-
церт. 9.25 — «Хуңугу хат».
Хей сериалы уран-чечен те-
лефильм. 3-кү эгези — «Ажыл-
хуңиер». 10.35 — «Эңче сору-
га чангыс». СССР-ниң болган
МАР-нын профивилдеринин
кады ажаллажылазын ду-
гайла дамчыдыла. 11.00 —
Комптер. 11.25 — Телемөдө-
лөр. 11.30 — 15.30 — Чап-
сар. 15.30 — Телемөдөлөр. 15.50 —
В. И. Ленин дугайында до-
кументалдыг фильмер: «Дирт
Ленин». «Чыл эгезинде».
«Мөңгө тургушта». 16.45 — Бү-
гүдөгө стандарт. 17.15 — Совет
чуралга уран чүзүлде кон-
мунистти овуручканы. 17.50 —
Комптер. 18.15 — Эрте-
ни болган амыдырал. 18.45 — «Бү-
гү дөдөгө». 19.00 — «Бис-
тин уругтары». 19.05 —
«Мен наттыжымшкын». 19.35 —
«База катан помчааш». Фильм-шпи. 21.00 — «Уе». 21.35 — Тенисче Европа. Ийи команда талымы-биле чемпионон. СССР-ниң бол-
ган Англиянын шилдин командалары ужуражы-
22.20 — Бөгү дөдөгө. 22.35 — 23.30 — А. Дворжан. Фортепианога кийит. СССР-
ниң улустун артили С. Рих-

тер болган Боронин аттыг кватер күүсөдир.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН
12.00 — Ангил дыл. 12.35 — Төгү. 4-кү класс. Хамааты дайыншык маалыраарып дугайында. 13.05 — Чогаал. чылар В. И. Ленин дугайында. 13.35 — Совет чуралга уран чүзүлде тема. 14.05 — «Ишкы хуң». Эрте-мөңгө. реллиг фильм. 14.15 — Теле-
журнал. 15.00 — «Ада-чурттуг Улут дайыны». Киниоплен. 16.15 — Фильм — «Польша-
хостаны». 15.50 — Телеме-
дөлөр. 16.00 — 18.15 — Чап-
сар. 18.15 — Телемөдөлөр.

КЫЗЫЛДАН
18.30 — «Ленин дириглер-
ден артык дириг». 18.55 — Те-
лемөдөлөр. 19.10 — Лапаров.
«Антоний биле Клеопатраның ду-
дун». Фильм-концерт. 19.15 —
«Азия тогу». 19.45 — «Чап-
гыс аай политхуң». 19.55 —
«Чаралдар».

МОСКВАДАН
20.00 — «Тамчыныг уду-
нар, чаштар!» «Өкпөн-кымыз
чечектегеш». Мультифильм. 5-
кү кезээ. 20.15 — Тайбын кам-
галышын совет комитетинин
даргазы Ю. Жуковтун беседа-
зы. 21.00 — «Уе». 21.35 — «Ле-
мр агым». Уран-чечен фильм. 22.20 — 23.50 — Баскет-
болга Европа чемпионон-
нын кубугу. Эр кишелер.
«Цабока» (Загреб) — ЦСКА.
Югославиядан дамчыдыла.

ЯНВАРЬ 21-ДЕ
«НАИВАРЬ» — «Шалжылаар
аргалы чок» 9.30, 11.20, 13.10,
15.00, 16.50, 18.40, 21.00 ша-
ктарда.

«ПИОНЕР» — «Но-хо-хо»
9.30, 13.00, 15.00, «Владжос-
ток», 1918 чыл 11.10, 16.50,
«Дискантен кияк» 18.40,
20.30 шактарда.

«ВОСТОК» — «Улут угаан»
15.00, «Экилаж» 17.00, 19.40
шактарда.

«КАА-ХЕМ» — «Киночымыз»
10.00, «Огаревтун 6» 13.20,
«Дэргэ Леманин мөңгө»
15.00, 16.50, 18.40, 20.30 ша-
ктарда.

«ЕНИСЕЙ» — «Ушту ари-
даар херек» 18.00, 20.00 ша-
ктарда.

1983 ЧЫЛДА КЫЗЫЛАЭРОПОРТУНДАН САМОЛЕТТАРЫН ШИМЧЭЭШКИНИН РАСПИСАНИЕ

Рейс	Укуулар самолету	Чедер чери	Укуулар хуңиери	Кызылдан ууер ууен	Чедер черинге келгеш	Рейс дугаары	Бар чоруп ууер ууен	Кызылдан келгеш ууен	Укуулар хуңиери	Билет орго (руб.)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
162	Ту-154	Абакан—Свердловск—Москва	2, 4	09.20	18.55	161	23.30	08.05	1, 3	12, 47, 72
168	Як-40	Красноярск	хуңиер	08.15	05.00	167	12.10	13.40	хуңиер	17
170	—	Красноярск	—	08.05	09.50	169	10.35	11.55	—	17
172	—	Красноярск	01.06—31.08	12.15	14.00	171	14.40	16.05	01.06—31.08	17
174	—	Красноярск (Емельяново)	хуңиер	08.45	05.30	173	06.15	07.40	хуңиер	17
176	—	Красноярск	хуңиер	12.00	13.45	175	03.00	01.25	хуңиер	17
613	—	К-Мажалык-Абакан	01.06-дан хуңиер	07.55	08.55	614	09.30	10.35	01.06-дан	12
615	Л-410	Кызыл-Мажалык	хуңиер	05.05	06.20	616	07.00	07.55	—	12
62	Як-40	К-Мажалык—Красноярск	хуңиер	08.40	11.30	61	05.35	08.15	—	17
617	—	Абакан	01.01—03.05 1, 3, 5, 6 04.05—05.09 3, 5, 6, 7 06.09—31.12 1, 3, 5, 6	04.55	06.10	618	06.40	07.35	06.09—31.12—1, 3, 5, 6	12
621	—	Абакан—Новосибирск	хуңиер	04.15	07.45	622	08.20	11.20	хуңиер	12, 22
623/655	—	Абакан—Семипалатинск—Алма-Ата—Фрунзе	01.01—30.06 1, 3, 5 01.09—31.12 1, 3, 5 01.07—31.08 7-ден аныда хуңиер	15.30	24.00	624/656	05.15	14.00	01.01—30.06 1, 3, 5 01.07—31.08 хуңиер 01.09—31.12 1, 3, 5, 6, 10, 12	45
625	Ан-2	Хову-Аксы	хуңиер	01.30	05.15	626	05.20	05.50	7-ден аныда хуңиер	4
627	—	Терлинг-Хая	—	04.55	05.35	628	05.45	06.15	хуңиер	4
629	—	Чадаана—Төдди—Кара-Хөл	2, 4, 6	05.05	08.15	630	08.25	11.50	2, 4, 6	9, 13, 15
631	Л-410	К-Мажалык—Мугур-Аксы	7-ден аныда хуңиер	04.35	07.00	632	07.20	08.25	7-ден аныда хуңиер	12, 14
633/663	—	Шушенское-Саяногорск	01.01—30.04 1, 3, 5, 6 01.05—30.09 хуңиер	03.15	05.30	634/664	06.10	07.50	01.01—30.04 1, 3, 5, 6 01.05—30.09 хуңиер 01.10—31.12 1, 3, 5, 6, 10, 12	45
635	Л-410	Хандагайты-Саглы	хуңиер	08.35	10.30	636	10.50	12.25	2, 4, 6	9, 12
635д	АН-2	Торгалыг—Хандагайты—Саглы	2, 4, 6	08.05	08.15	636д	08.25	10.20	7-ден аныда хуңиер	7, 9, 12
637	—	К-Мажалык—Төдди—Мугур-Аксы	1, 3, 5	05.05	08.30	638	08.40	12.00	1, 3, 5	12, 13, 14
639	—	Сарыг-Сеп — Сизим—Бүрен-Бай-Хаак	7-ден аныда хуңиер	06.30	09.30	640	09.40	10.40	7-ден аныда хуңиер	4
641	Як-40	Абакан—Новосибирск	15.06—31.08 хуңиер	11.35	14.45	642	14.50	17.50	15.06—31.08 хуңиер	12, 22
643	Ан-2	Ырбан	1, 3, 5	07.25	08.50	644	09.00	10.10	1, 3, 5	9
645	—	Хүт—Сейба—Сыстыг-Хем	2, 4, 6	07.25	09.16	646	09.25	11.00	2, 4, 6	6, 7, 9
647	—	Току—Хамсыра	2, 4, 6	05.00	06.45	648	06.55	07.55	2, 4, 6	8, 12
649	—	Хову-Аксы	7-ден аныда хуңиер	09.40	10.25	650	10.35	11.15	7-ден аныда хуңиер	4
651	—	Сарыг-Сеп	7-ден аныда хуңиер	05.10	06.55	652	07.05	07.55	—	4
655	Л-410	Кунуртут	—	05.20	08.45	656	08.30	07.25	—	12
667	—	Кызыл-Мажалык	—	05.15	06.30	658	10.10	08.05	—	12
669	—	Кызыл-Мажалык	—	08.45	10.00	670	10.40	11.35	—	12
671	—	Эрзин	1, 3, 5	03.55	04.55	672	05.15	06.00	1, 3, 5	8
673	—	Эрзин	7-ден аныда хуңиер	07.00	08.00	674	08.10	09.10	7-ден аныда хуңиер	8
675	—	Току	1, 3, 5	05.05	05.50	676	06.10	06.55	1, 3, 5	8
679	Як-40	Кемерово—Барнаул	2, 6	07.45	11.25	680	12.00	15.15	2, 6	10, 24
681	—	Кемерово—Томск	1, 5	07.45	11.10	682	12.00	15.15	1, 5	10, 21
683	—	Иркутск—Улаан-Уул	хуңиер	04.45	08.50	684	09.25	13.30	хуңиер	23, 27
677	Л-410	Току	7-ден аныда хуңиер	06.05	07.00	678	07.20	08.10	7-ден аныда хуңиер	8

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

аңгы 30 хардан куду назы-
лыг, Совет Армиянын хүрээ-
ленинге шериг албанын эр-
тирер, ортумак эртемпил,
кадымнын байдалы-биле ИХМ
органларында ажалдан ыш-
даар эр кишкелерин хүлээн
алыр.

Волгоградтын, Горькийн,
Рязанын, Хабаровсктин
дээн өөреникче черинге
күрерин хүлээннер бо чы-
дын апрель 20-ге чедир, ор-
тумак өөреникче черлеринге
— май 10-га чедир Тыва
АССР-ниң ИХМ-ниң кадр ка-
лалыгы эңчи комиссарыны
эрттирер-биле «Дараазын-
документлерин алган, ке-
лэр 286 маапы баураар кыл-
дылган эңчи шынызылган,
ортумак эртемпилдин дугайында
аттестат (бодун), а 10-
бирги чарык чыдын түндө-
лүн үрүшкөн ведомств, ре-

СССР-ниң ИХМ-ниң дээн
аташ ортумак өөреникче
эрттирер кирип өөренир
урсаттар хуңуу алырчы
мех АССР-ниң Иштиня ха-
ктер министрестевоу чар-
ип тур.

Өөренир хуусаады: дээн
лолаларга — дөрт чыл, ор-
мак лолаларга — 2 чыл.
СССР-ниң ИХМ-ниң Ом-
дала дээн болган Иркут-
дала эрт-техниктиг учалыне.

Редакциянын АДРЕЗИ: ИИДЭКС 667000

Телефоны: Редакторун 2-24-63, редакторун ораакчыларынын 2-35-24,
партайны ачкыдырал болган совет тургуузу кидистеринин 2-37.13, пропаган-
да кидистинин 2-31-75, улустун кидистинин 2-31-75, чаага кидистинин 2-41-27, информация кидистинин 2-20-60, култура кидистинин 2-23-54, көдө ажал-агым
кидистинин 2-21-67, корректорларынын 2-27-41, бухгалтерларынын 2-12-15, солун келбейн барганда 2-32-75 телефоны дөдөгө.

Чыгыш № 51
Солун неделада 6 катан
үнер.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинин Ном үндүрер чер, полиграфия болган ном содымнын херектеринин талазы-биле эргелелинин типографиясы. (Кызыл, Шетинин болган Кравченко кудумчуу, бажы № 1).

ТС — 00611